

Pia Maria Jonsson

7.6.2017

Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi**Lausuntopyyntö****HE 47/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnan-
vapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastus-
virastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

THL kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi otsikon asiassa. – Laitos katsoo, että hallituksen ehdottaman sääntelyn mukaisesta valinnanvapausmallista on vaarana muodostua monimutkaisesti hallittava ja ohjattava. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, uudistuksen vaikutukset riippuvat olennaisesti siitä, miten maakunnat omassa päätöksenteossään ja toiminnassään käyttävät valinnanvapauslainsäädännön tarjoamia välineitä ja maakuntien erilaisista mahdollisuuksista toteuttaa valinnanvapausjärjestelmää.

Lakiesityksen mukaisen valinnanvapausmallin hallinnointi ja ohjaus edellyttävät järjestämisvastuussa olevilta maakunnilta vankkaa osaamista ja resursseja. Suunnitellussa uudistuksessa pulmallisiksi muodostuvat maakuntien varsin erilaiset lähtökohdat ja erot niiden välisissä ja sisäisissä olosuhteissa. Järjestelmän kokonaisohjausta ja ohjattavuutta vaikeuttavat valinnanvapauslainsäädännön seurauksena syntyvän palvelurakenteen monimutkaisuus ja pirstaleisuus. Maakunnallisen ohjauksen kannalta ongelmallista on, että erityyppiset julkiset ja yksityiset tuottajat toimivat palvelujärjestelmässä useamman erilaisen menettelyn varassa.

Maakuntien hallintorakenne ja tuottajakunnan ohjaus

THL katsoo, että järjestämisen ja tuottamisen vahva eriyttäminen ja velvoite perustaa liikelaitos ja yhtiöittää valinnanvapauden piirissä olevat palvelut voi etenkin voimavaroiltaan pienissä maakunnissa pirstaloida maakunnan hallinnollista rakennetta ja johtaa epätarkoituksenmukaisiin päällekkäisyyksiin maakunnan hallinnossa ja toiminnoissa. Sääntelykokonaisuuden (maakuntalaki, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki, valinnanvapauslaki) mukaisessa rakenteessa toimintojen eriyttämisen aiheuttama toiminnan jäykistyminen ja hallinnon lisääntyminen lisäävät kustannuksia ja voivat hankaloittaa maakuntien rationaalista toimintaa, ohjauksen läpäisevyyttä ja voimavarojen tarkoituksenmukaista käyttämistä.

Kukin järjestämisvastuussa oleva maakunta hallinnoisi järjestelmää suoran valinnan palvelujen tuottajiin, asiakassetelipalvelujen tuottajiin ja henkilökohtaisella budjetilla toteutettavien palvelujen tuottajiin sovellettavalla hyväksymisehdoilla, suoran valinnan tuottajien ja asiakassetelituottajien kanssa tehtävillä sopimuksilla ja tuottajien korvausjärjestelmällä. Maakuntien ohjaus ei olisi ongelmaton, sillä henkilökohtaisella budjetilla toteutettavien palvelujen tuottajat jäisivät maakunnan välittömän ohjauksen kannalta vaikeammin tavoitettaviksi, samoin ne tuottajat, joilta suoran valinnan palvelun tuottajat hankkivat palveluja.

www.thl.fi

Pia Maria Jonsson

7.6.2017

Lakiesityksen mukaan maakunnan tehtävänä on myös valvoa alueellaan toimivia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tuottajia, jotka antavat suoran valinnan palveluja, asiakasetelipalveluja tai henkilökohtaisella budjetilla annettavia palveluja. Asiakasetelipalvelujen laadun ja vaikuttavuuden seurantavastuu on kuitenkin suoran valinnan palvelun tuottajilla, joten käytännössä maakunnat voivat valvoa ja ohjata asiakasetelipalvelujen tuottajien toimintaa ainoastaan välillisesti, suoran valinnan sote-keskusten kautta.

Kansallisen tason viranomaistoimet

Valinnanvapausuudistukset ovat useissa maissa antaneet aihetta kansallisen tason viranomaisrakenteen uudelleen tarkasteluun. Kansalliselle ja alueelliselle seurannalle, valvonnalle ja ohjaukselle on luotu uusia rakenteita ja toimintamuotoja. Myös kansalaisille suunnatun yhteneväisen vertailutiedon tuottamiseen ja levittämiseen on osoitettu uusia kansallisia resursseja. Tuottajakunnan laajetessa ja monipuolistuessa kilpailuviranomaisten rooli sosiaali- ja terveydenhuollossa on laajentunut.

Tulevien maakuntien järjestämistehtävien hoitamista voidaan myös Suomessa helpottaa kansallisen tason toimin. Palvelujärjestelmän ohjauksen ja ennakkollisen valvonnan edellytyksiä tulee vahvistaa toteuttamalla kansallisesti ja maakunnallisesti avointa laadun ja vaikuttavuuden seurantaa. Palvelun tuottajien osaamisesta omavalvonnan toteuttamiseksi tulee huolehtia koulutuksellisesti ja kansallisesti annettavalla ohjauksella.

Tietojärjestelmäratkaisut ja tietopohja

Valinnanvapausmallin toteutus edellyttää tietojärjestelmäratkaisuja, jotka mahdollistavat yhtenäisten tietojen keruun sekä niiden analysoinnin ja jatkuvan raportoinnin palvelujärjestelmän kehittämisen, seurannan ja ohjauksen pohjaksi. On syytä huomioida, että uusien tiedonhallintaratkaisujen toteutus ja käyttöönotto tulee vaatimaan kalenteriaikaa vähintään kaksi vuotta ja tulee kustannuksiltaan olemaan useamman miljoonan euron luokkaa. Lainsäädännön toimeenpanoon ilman toimivia tiedonhallintaratkaisuja liittyy huomattavia riskejä niin arkipäivän palvelutoiminnan kuin sen seurannan ja ohjauksen suhteen.

Valinnanvapauslainsäädäntö ja palvelujärjestelmän toimivuuden seuranta edellyttävät eri palveluntuottajilta vertailukelpoisia yksilö- ja tapahtumatasolla olevia tietoja. On tärkeää, että tuottajat kirjaavat tiedot käyttäen yhtenäisiä kansallisia tietorakenteita. THLlle toisaalla osoitettujen seuranta- ja arviointitehtävien hoitaminen edellyttää, että laitoksella on juridinen tiedonsaantioikeus ja arkaluonteisen henkilötiedon (sis. henkilötunniste) käsittelyperusteet, jotta tarvittavat tiedot voidaan kerätä kattavasti kaikilta julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuottajilta.

Pääjohtaja

Juhani Eskola

Osastojohtaja

Markku Pekurinen

www.thl.fi